

HRVATSKA NASTAVA U SAVEZNOJ REPUBLICI NJEMAČKOJ

Hrvatska nastava u Saveznoj Republici Njemačkoj izvodi se u više koordinacija kao što su Baden-Württemberg, Berlin, Hamburg, Hessen i Saarland te Bavarska. Svaka koordinacija ima svoju mrežnu stranicu na kojoj su dostupni podaci o izvođenju nastave. Autorica se posebno usredotočuje na koordinaciju Baden-Württemberg, koja okuplja najveći broj učenika, a čije su bogate aktivnosti impresivne. U toj koordinaciji već desetljeće i pol djeluje Centar hrvatske nastave, koji se nalazi u najljepšoj četvrti Stuttgarta – Bad Cannstattu. Centar se afirmirao kao suvremeno informacijsko-komunikacijsko središte u kojem se, uz učeničke priredbe, održavaju razni kulturni programi, simpoziji i seminari. Računa se da u toj zemlji stasa već četvrta bilingvalna hrvatska generacija germanofonog okružja. Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH, podsjećamo, financira hrvatsku nastavu potpuno ili djelomično u 20 država svijeta, među kojima je četvrt stoljeća i Njemačka. Drugim riječima, uvjeti za razvitak nastave trenutačno su izvrsni budući da je hrvatski među službenim jezicima Europske unije, na čijem je multikulturnom i višejezičnom prostoru već 25 godina ostvaren kontinuitet učenja hrvatskoga standardnog jezika i kulture.

Poučena poviješću da materinski jezik kao izvorni jezik svakoga pojedinca i glavno sredstvo identiteta i sporazumijevanja treba osobito njegovati, čuvati, učvršćivati i promicati, kako u zemlji tako možda još više izvan njezinih granica, vrlo dobro je spoznala hrvatska država. Na području SR Njemačke živi i radi već treća, odnosno četvrta generacija hrvatskih iseljenika. Svaka generacija se sve više integrira i asimilira u njemačko društvo. Negdje u trećoj generaciji javlja se želja za učenjem nasljednog jezika, ponajviše zbog potrebe potrage, razumijevanja, ali i povratka korijenima dok pritom etnolingvistički kriterij igra veliku, ali ne i odlučujuću ulogu. U motivaciji sudjeluju i praktični razlozi, primjerice odlazak na godišnji odmor i mogućnost sporazumijevanja u zemlji. Dok Zavod za zapošljavanje Republike Hrvatske bilježi pad nezaposlenosti, zbog prilično teških gospodarskih i ekonomskih prilika u Hrvatskoj svjedoci smo sve većeg iseljavanja Hrvata, posebice u SR Njemačku. Prošle godine u Njemačku se doselilo 55.000 državljana Hrvatske, čime je nastavljen trend pojačanog iseljavanja hrvatskih državljana, započet ulaskom Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine. Članak od 1. 8. 2017. u Večernjem listu¹ donosi naslov „U Njemačkoj 441 tisuća Hrvata i ljudi hrvatskog podrijetla“ navodeći da se to odnosi na godinu 2016. dok u podnaslovu stoji: „Po obrazovnom statusu, od 441 tisuće Hrvata njih 57 posjeduje maturu, a 34 tisuće visokoškolsku diplomu.“ Ove statistike se odnose i na hrvatske državljane koji su u međuvremenu dobili i njemačku putovnicu ili čiji roditelji imaju izravne korijene

¹ <https://www.vecernji.hr/vijesti/njemacka-hrvati-migranti-1185982>

u Hrvatskoj. Prosječna starosna dob stranaca iz Hrvatske iznosi 38 godina. Dok su Hrvati koji su se doseljavali u Njemačku 60-ih i 70-ih godina bili uglavnom manje obrazovani ili s nižom stručnom spremom, popularno nazivani „gastarbajterima“, profil današnjih useljenika u Njemačku je na daleko višoj obrazovnoj razini. Prijašnji iseljenici bili su u statusu muževa bez žena i djece i s konkretnim ciljem: dolazak, zarada i povratak kući, dok je danas situacija sasvim drukčija, većinom dolaze izravno cijele obitelji i aktivno se integriraju i asimiliraju u Njemačku, što predstavlja nove izazove za hrvatsku državu, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Hrvatsku maticu iseljenika te Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske financira hrvatsku nastavu potpuno ili djelomično u 20 država svijeta, a među njima je i SR Njemačka. Na temelju javnoga natječaja Ministarstvo odabire i financira učitelje iz domovine koji se upućuju na rad na temelju Pravilnika o uvjetima i postupku izbora učitelja za rad u hrvatskoj nastavi u inozemstvu.² Mandat nastavne službe može iznositi najviše četiri godine (2 + 2), nakon čega se učitelj vraća u domovinu. Ako je uspio „zamrznuti“ svoje radno mjesto u školi u kojoj ima zasnovan radni odnos na neodređeno vrijeme, povratkom ga može „odmrznuti“ te se nakon godine dana rada u hrvatskome obrazovnom sustavu može ponovno natjecati za rad u hrvatskoj nastavi u inozemstvu.

Hrvatska nastava izvodi se pod skupnim nazivom predmeta: Hrvatski jezik i kultura, i to u prostorijama njemačkih škola koje se pisanim zahtjevom dobivaju na raspolaganje u poslijepodnevnim satima.

Hrvatska nastava u inozemstvu – nastava hrvatskoga jezika i kulture namijenjena je djeci i mladima, hrvatskim državljanima koji privremeno ili stalno žive u drugim državama, odnosno djeci i mladima hrvatskog podrijetla kojima je hrvatski obiteljski jezik. Hrvatska nastava istodobno je otvorena i ostaloj djeci koja žele učiti hrvatski jezik i upoznati hrvatsku kulturu. Hrvatska nastava, osim jezikoslovlja, obuhvaća i stjecanje znanja o Hrvatskoj i njezinoj kulturi u širem smislu: hrvatskoj povijesnoj, kulturnoj i prirodnoj baštini, temeljnim povijesnim i zemljopisnim činjenicama te književnosti, likovnoj i glazbenoj umjetnosti, uključujući upoznavanje sa svakodnevnim životom u domovini i suvremenim hrvatskim društvom. Razvojem jezičnih kompetencija te usvajanjem hrvatske kulturne, povijesne i prirodne baštine hrvatska nastava pridonosi razvijanju osjećaja pripadnosti hrvatskoj kulturi i hrvatskoj domovini. Istodobno je učenje hrvatskoga jezika i kulture sredstvo uspješnije interkulturalne komunikacije i razumijevanja u dvojezičnim i višejezičnim sredinama u kojima žive učenici koji pohađaju hrvatsku nastavu.³

Organizacija nastave s osvrtom na koordinaciju Baden-Württemberg

Rijetki su ili su pak potpuno iščeznuli slučajevi u kojima je hrvatska nastava integrirana u sustav redovitoga njemačkoga obrazovnog sustava. Hrvatska nastava u SR Njemačkoj izvodi se u sljedećim koordinacijama:

² Vidi: Narodne novine, broj 87/08

³ <https://mzo.hr/hr/rubrike/hrvatska-nastava-u-inozemstvu>

*Sudionici seminara Uspješna komunikacija u Centru hrvatske nastave, Stuttgart.
Hrvatsku nastavu pohađa 3.400 učenika na 167 nastavnih mjesta.*

Baden-Württemberg, Berlin, Hamburg, Hessen i Saarland te Bavarska. Prema podacima na mrežnoj stranici hrvatske nastave Stuttgart:⁴ „Hrvatska nastava održava se za oko 3.400 učenika s kojima rade 45 učitelja na 167 nastavnih mjesta.“

Svaka koordinacija ima svoju mrežnu stranicu na kojoj su dostupni podaci o organizaciji i izvođenju nastave po pojedinim nastavnim mjestima, podaci o učiteljima, nastavnom vijeću, školskome odboru, izvannastavnim aktivnostima, priredbama, gostovanjima iz domovine, sportskim, likovnim i literarnim natjecanjima, ekskurzijama te različitim projektima koji se izvode u sklopu hrvatske nastave:

Baden-Württemberg: <http://www.hrvatska-nastava-stuttgart.com/>; Berlin: <http://www.hrvatska-nastava-berlin.de/>; Hamburg: <http://www.hrvatska-nastava-hamburg.com/en/pocetna.html>; Hessen i Saarland: <http://www.hr-nastava-hessen-saarland.skole.hr/>; Bavarska: <http://www.hr-nastava-bavarska.skole.hr/>.

Budući da je koordinacija Baden-Württemberg najveća, kako brojem učenika, tako i učitelja te aktivnosti, zaslužuje nekoliko redaka više. U toj koordinaciji aktivno djeluje Centar hrvatske nastave i to od 23. 11. 2003. godine. Centar se nalazi u Bad Cannstattu u ulici Mercedesstrasse 3. U njemu je pohranjena pedagoška dokumentacija, a posjeduje i knjižnicu s velikim izborom hrvatskih naslova. Centar je središte okupljanja ne samo učenika, nastavnika i roditelja, nego se u njemu održavaju mnogobrojni kulturni događaji, predavanja, programi i seminari. Primjerice,

⁴ <http://www.hrvatska-nastava-stuttgart.com/hrvatska-nastava-u-inozemstvu>

u organizaciji Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske 20. – 21. siječnja 2017. godine održao se seminar za učitelje hrvatske nastave koji su na službi u Njemačkoj i u svijetu – Argentini, Slovačkoj i Varšavi. Tema seminara bila je uspješna komunikacija, hrvatski kao strani jezik – metode (primjer dobre prakse – HN u Argentini), a predavale su Ana-Marija Vidjak i Martina Prpić. Seminar je organizirala profesorica Jasna Aničić, bivša viša stručna savjetnica u MZO-u i voditeljica Odjela za hrvatsku nastavu u inozemstvu.

Uz navedeni seminar svakako treba spomenuti održavanje svečane proslave 25. godišnjice Hrvatske nastave u Baden-Württembergu i 50. godišnjice Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika 30. ožujka 2017. godine s početkom u 19.00 sati u velikoj dvorani Vijećnice grada Stuttgarta, pod pokroviteljstvom Generalnoga konzulata Republike Hrvatske u Stuttgartu.

Bilo je to istinsko slavlje hrvatskoga jezika kojemu su nazočili mnogobrojni gosti i posjetitelji iz domovine i inozemstva. Pozdravni govor održala je Marija Prpić, tadašnja koordinatorka Hrvatske nastave u Stuttgartu i voditeljica Centra Hrvatske nastave u Baden-Württembergu. Gospođa Prpić pročitala je službeni dopis predsjednice Republike Hrvatske gđe Kolinde Grabar-Kitarović, koja je zbog nemogućnosti osobnoga dolaska uputila srdačne čestitke na velikim jubilejima, potporu te najljepše želje za sretnu i uspješnu budućnost hrvatskoga jezika na prostorima SR Njemačke.

Gosti iz domovine došli su u sljedećem sastavu: Zvonko Milas, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH, Milan Bošnjak, savjetnik s posebnim položajem za pitanja hrvatske nacionalne manjine u inozemstvu, dok su delegaciju Ministarstva znanosti i obrazovanja RH predstavljali: Momir Karin, pomoćnik ministra znanosti i obrazovanja, Jasna Aničić, tadašnja viša stručna savjetnica i voditeljica Odjela za hrvatsku nastavu u inozemstvu, Vera Štalo, načelnica Sektora za odgojno-obrazovni sustav te Ivana Pilko Čunčić, voditeljica Službe za posebne programe, strategije i međunarodnu suradnju. Bili su također nazočni Zvonko Mišković, generalni konzul BiH u Stuttgartu, Jose Carlos Dos Reis Arseniol, generalni konzul Portugala te mnogobrojni konzularni predstavnici, crkveni dužnosnici i predstavnici hrvatske nastave.

Nakon pozdravnih riječi gđe Prpić koja je posebno pohvalila kolege učitelje istaknuvši kako rad u hrvatskoj nastavi „nije posao, nego misija i poslanje“, sve nazočne pozdravio je i Slavko Novokmet, generalni konzul RH u Stuttgartu te održao iznimno sadržajan i nadahnut govor uz temu obaju jubileja osvrnuvši se na začetke hrvatske nastave u Baden-Württembergu te teška vremena borbe za hrvatski jezik koja su urodila Deklaracijom o nazivu i položaju hrvatskoga književnoga jezika koja je objavljena 17. ožujka 1967. godine u tjedniku Telegram s potpisima osamnaest hrvatskih znanstvenih i kulturnih ustanova.

Najpoznatija hrvatska emigrantska pjesnikinja prof. Malkica Dugeč bila je posebna gošća večeri zorno posvjedočivši kako je to biti „u slobodi bez domovine“ u prikazanome dokumentarnom filmu o „Deklaraciji o nazivu i položaju hrvatskoga književnog jezika“.

Istaknuti uzvanici na proslavi 25. godišnjice Hrvatske nastave u Baden-Württembergu, Stuttgart, 30. III. 2017.

Svečani program održan je u velikoj dvorani Vijećnice grada Stuttgarta.

U Vijećnici grada Stuttgarta na proslavi srebrnog jubileja Hrvatske nastave u Baden-Württembergu pod pokroviteljstvom Generalnoga konzulata Republike Hrvatske okupilo se mnoštvo visokih uzvanika i građana, 30. III. 2017.

Provedba nastave hrvatskoga jezika i kulture u germanofonom okružju

Hrvatsku nastavu pohađaju djeca čiji su roditelji podrijetlom iz Republike Hrvatske te Bosne i Hercegovine, ali i svi zainteresirani polaznici s odgovarajućim predznanjem hrvatskoga jezika. U nastavnome pristupu temeljno polazište je procjena stupnja predznanja. Nastavni rad temelji se na Kurikulumu hrvatske nastave u inozemstvu koji propisuje Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske,⁵ prema kojemu se provodi planiranje i izvođenje nastave od 2004. godine. Grupe učenika su heterogene s obzirom na stupanj predznanja hrvatskoga jezika i dob. Uz stupanj ovladanosti jezikom, receptivne i produktivne vještine učenika su također različite. U svojim stalnim, temeljitim i sustavnim pripremama za nastavu sve te i druge aspekte učitelj treba uzeti u obzir i znati motivirati učenike, ali i njihove roditelje jer hrvatska nastava ima status dobrovoljne nastave. Roditelji učenika daju svoj vrijedni doprinos uspješnosti hrvatske nastave razgovarajući sa svojom djecom na hrvatskome jeziku, potičući ih na redovito pohađanje nastave, pisanje domaćih zadaća i izvršavanje školskih obveza i zadataka. Bitno je dobro i kvalitetno osmisliti i učiniti zanimljivom kako nastavu tako i izvannastavne aktivnosti, uzevši u obzir pri tome potrebe i mogućnosti svakoga pojedinog učenika. Važno je prepoznati i poticati individualne sposobnosti, umijeća, afinitete i vrijednosti u cilju osposobljenosti za

⁵ Vidi: Narodne novine, broj 194/2003.

slušanje, govorenje, čitanje i pisanje hrvatskim jezikom te stjecanja znanja iz hrvatske kulturne, prirodne i povijesne baštine. Uz navedeno, potrebno je djelovati na duhovnome i intelektualnome rastu te produbljivanju, njegovanju i učvršćivanju svijesti o pripadnosti hrvatskome narodu. Ako se sve sastavnice dobro realiziraju, zajamčen je odgojno-obrazovni uspjeh kojemu teži svaki hrvatski učitelj.

Prema svojim sposobnostima i doživljajno-spoznajnim mogućnostima, učenici obrađuju odabrane teme iz hrvatskoga jezika, književnosti, povijesti, zemljopisa te glazbene i likovne kulture dok se nastavni proces temelji na individualnome i grupnome radu ili kombinirano i to nerijetko u vidu problemske nastave. Kurikul hrvatske nastave je tako osmišljen da pruža učitelju mogućnost kreativnog osmišljavanja i provedbe nastavnoga procesa korelacijsko-integracijskim pristupom tj. u povezivanju i sjedinjavanju određenih zajedničkih tema s područja hrvatskoga jezika, književnosti, zemljopisa, likovne i glazbene kulture. Knjiga pod nazivom „Hrvatska nastava u inozemstvu“⁶, priređivača Ante Bežena i Milana Bošnjaka, objavljena 2012. godine u Zagrebu, svakako je nezaobilazan priručnik za učiteljice i učitelje koji se upućuju na rad s djecom hrvatskih građana u inozemstvu s obzirom na to da na jednome mjestu okuplja i ujedinjuje sve osnovne informacije o sustavu hrvatske nastave u inozemstvu, zakonskim i podzakonskim temeljima za održavanje nastave. Također, u njoj se mogu naći svi važni podaci i poveznice s hrvatskim institucijama, zatim spomenuti Kurikulum hrvatske nastave u inozemstvu te mnoštvo korisnih članaka stručnjaka s područja hrvatskoga jezika i kulture.

Ipak, unatoč zanimljivim temama, dobro osmišljenim pripremama te trudu učitelja, učenici ne mogu naučiti dobro govoriti hrvatski jezik samo na nastavi. Prije svega potrebna i njihova aktivna pismena i usmena komunikacija s članovima uže i šire obitelji, prijateljima i poznanicima. Uz navedene oblike „spontane“ komunikacije, za „osvježavanje“ hrvatskoga jezika od iznimnoga značaja su učestali odlasci i dugi boravci u domovini. Uz odlazak na godišnje odmore, u svrhu ciljanih oblika učenja i/ili usavršavanja jezika, vrijedno je spomenuti široku lepezu programa Hrvatske matice iseljenika⁷ – od Male škole hrvatskoga jezika i kulture, ECO HERITAGE TASK FORCE-a pa sve do Ljetne škole hrvatskoga folklor. U bogatoj ponudi programa namijenjenih mladim iseljenim Hrvatima diljem svijeta bit će zadovoljen svačiji afinitet i ukus.

Uz programe Hrvatske matice iseljenika, treba svakako istaknuti i djelovanje Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske⁸ koji se također aktivno skrbi za hrvatski jezik izvan prostora RH. Pri Uredu djeluje Vijeće za učenje i poučavanje hrvatskoga kao drugoga, stranog i nasljednog jezika. Njegov je zadatak utvrditi ciljeve i dati smjernice za rješavanje mnogobrojnih tekućih pitanja vezanih uz provedbu i promicanje učenja i poučavanja hrvatskoga jezika i kulture, posebice među Hrvatima i njihovim mnogobrojnim potomcima koji žive izvan svoje domovine. Dana 10. srpnja 2017. godine održana je prva sjednica Vijeća kojim predsjedava

⁶ http://www.iusinfo.hr/UsefulDocs/..%5CAAppendix%5CDDOKU_HR%5CDDHR20120101N105_25_1.pdf

⁷ <http://www.matis.hr/index.php/hr/>

⁸ <http://www.hrvatiizvanrh.hr/>

predstojnik Ureda za Hrvate izvan RH, Zvonko Milas, koji je istaknuo sljedeće: „Uspostavom Vijeća želi se potaknuti razvijanje postojećih i pronalaženje novih oblika učenja hrvatskoga jezika te pridonijeti učvršćivanju njegova ugleda kako u domovini, tako i u svijetu (...).“⁹

Iako je hrvatskoj nastavi primarni cilj podučavanje hrvatskoga jezika i kulture, ipak nastava u stvarnosti predstavlja još puno više. Ona je domovina u malome: mogućnost i prilika za susrete, zajedništva, igre i druženja kako učenika, tako i njihovih roditelja. Dovodeći djecu u školu i čekajući završetak nastave, roditelji koriste priliku za susrete, šetnje i razgovore. Rađaju se nova poznanstva, njeguju i produbljuju stečena u tome jedinstvenome jednotjednom odmaku od njemačke svakidašnjice. Doprinos roditelja uspješnosti hrvatske nastave također je vrlo velik, kao i u sudjelovanju u izvannastavnim aktivnostima, osobito prigodom proslava različitih vjerskih i/ili hrvatskih državnih blagdana koje organiziraju hrvatski učitelji, često u zajedničkoj suradnji s veleposlanstvima, generalnim konzulatima i osobito hrvatskim katoličkim misijama koje su bile i ostale glavno središte Hrvata u Njemačkoj.

Hrvatski jezik kao službeni jezik Republike Hrvatske ima svoj punopravan i neosporiv status na prostorima SR Njemačke, osobito u srcima svojih govornika koji su sa sobom donijeli i svoju domovinu. Potvrda za to su riječi Wilhelma von Humboldta: *Prava domovina je zapravo jezik* (Die wahre Heimat ist eigentlich die Sprache).

⁹ Pročitajte više na: <https://mojahrvatska.vecernji.hr/vijesti/zvonko-milas-ucenje-hrvatski-jezik-iseljenik-domovina-1181900> – mojahrvatska.vecernji.hr

SUMMARY

CROATIAN LANGUAGE CLASSES IN GERMANY

Croatian language instruction in the Federal Republic of Germany is operated out of coordinating bodies in Baden-Württemberg, Berlin, Hamburg, Hesse, Saarland and Bavaria. Each of the coordinating bodies has an Internet site with information on the organisation and classes. The author focuses in particular on the coordinating body for Baden-Württemberg, which draws the greatest number of pupils and teachers, developing a wealth of activities. For the past decade and a half this coordinating body has operated the Croatian Language Instruction Centre, located in Bad Cannstatt, the most beautiful of the city districts in Stuttgart. The centre has established itself as a modern information and communication hub that, along with school shows, has also been a venue for various culture programmes, lectures and seminars. Germany is home to both newly arrived Croatians and our fourth-generation immigrants. The Croatian science and education ministry provides financing of Croatian language instruction, fully or partially, in twenty countries, including Germany (<https://mzo.hr/hr/hrvatska-nastava-u-inozemstvu>). With the revival of Croatian independence a quarter century ago came the establishment of structured Croatian language instruction in this country. The conditions for its development are currently excellent given that Croatian is numbered among the official languages of the European Union – in this multilingual and multicultural union there has now been twenty-five years of continuity in the teaching of the Croatian Standard Language and Croatian culture.

Croatian language classes are attended by children whose parents hail from Croatia and from Bosnia-Herzegovina, and by all others interested in learning the language. Classes are based on the curriculum for Croatian language instruction abroad, regulated by the Croatian science and education ministry. The parents of pupils also make a valuable contribution to the success of Croatian language instruction by speaking with their children in the native language. As the official language of the Republic of Croatia, Croatian also has its full status in Germany, especially in the hearts of its native speakers, who have in this manner brought the homeland here with them, bearing out the sentiment expressed by Wilhelm von Humboldt, that language is the true homeland (*Die wahre Heimat ist eigentlich die Sprache*).